

Håndværkerforeninger var noget lidt nyt; men i købstæderne skød den ene efter den anden op i årene efter 1862 (året for ikrafttrædelsen af den frie næringslov).

I nogle købstæders formålsparagraffer stod oprindeligt, at foreningen var stiftet til beskyttelse mod ("emsige") indtrængende landhåndværkere.

Der opførtes for håndværkstandens ældre en række håndværkstiftelser, der oprettedes sociale hjulpekasser o.l.

Efterhånden mistede byforeningerne deres stærke faglige formål og blev til de mere selskabelige: Håndværker & Borgerforeninger el. omvendt.

Overordnet samledes det faglige håndværk omkr. 1878 i fællesorganisationen Dansk Håndværk og Industri. I vore dages forstand var der meget lidt industri i foreningen. Samtidig oprettedes Håndværksrådet, som kontaktedet til regering & folketing.

Endelig trådte også regeringen til med midler til oprettelse og drift af tekniske skoler i købstæderne såvel som i de nye stationsbyer, og fra 1878-1914 voksede antallet af tekniske skoler i Danmark til 56 skoler. (Det er blandt de sidste, vi finder teknisk skole i Mern efter 1899).

Håndværk og industri i samarbejde el. krig?

Mod hele denne tyskinspirerede tilkuds-politik til håndværk i Danmark skrev en vred formand 1901 for Københavns Industri-forening: "Fremtiden tilhører de koncentrerede bedrifter. Derfor er håndværkerpolitikken ensbetydende med systematisk bekæmpelse af alle fremadstræbende kræfter i erhvervslivet!"

Under verdenskrigen (1914-18) ydede staten ganske rigtigt tilskud til værkstedsmaskiner. Især dukkede den såkaldte "demokratiske" elmotor op og gjorde, at en og anden håndværkster nu sås svinge sig op til at "nappe industrien i halen" for nu kunne han producere både til grossist og lager.

På sporet af Merns første håndværkere.

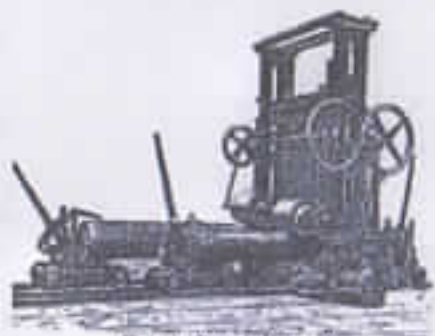
"Landsbyen med de to gadekær", Nørre Mæhr 'ed &

Den moderne, alstidige skomagermester (foto af Verner Pedersen, Ndr. Mern 1990)

Skomagerernes segl

"Den industrialiserede Husmands" tømmer-sæve-maskine.

Med industrialiseringen fulgte, at enkelte større mestre fik vind-, damp- og til sidst elektricitet, og at nogle skær eget tømmer...

Landhåndværkeren bliver slave - Tegning fra 12-hund-vedtallet, der forestiller nogle håndværk-bønder, samrydder og dyrker jorden. De bygger bjælkehuse men straks kommer herremanden, der tilbyder dem sin "beskyttelse", han udsteder fæstebreve, dvs. gør dem til "livegne"-fæstere igennem de næste 400-500 år.

"Træhøjen" ved Tågeby - måske lå Merns sogns første kirke her...

Mern Kirke foto 1915

Søndre Mæhr 'ed er skudt op på nord- og sydsiden af det store og engang sejlbare vandløb Mern Å. (Bynavnet Mæhr' skulle komme af myhr, der betyder mose, og mosebyen Myhr-Mæhr(h)en er med tiden blevet til, Mern).

Det har sandsynligvis været nogle jordsøgende bønder, der fra Bøgestrummen vovede sig sej-lende op ad åen, der snoede sig gennem Sydajøl-lands ufremkommelige urskov.

Nogle slog sig ned på åskrænterne lige før den store Maglemose. Her ryddede og opdyrkede de, og på åskrænterne byggede de sig bjælkehuse af den rige skov.

Mernboernes første store fælles tømmerarbejde har været forsamlingshuset - en trækirke omkring år 1000. Merns første trækirke menes derfor bygget centralt i sognet og lige på toppen af el. ved siden af det gl. sømærke "Træhøjen" ved Tågeby. Men trækirken nød, som landets øvrige, et ret kort liv ca. 100 år. Så rådtede den bort, opført som den var af grønt træ.

Hvorfor ligger vores nuværende Mern Kirke ikke centralt i sognet? Det er et spørgsmål, der givet har slået sine lange gnister mellem beboerne i den tidlige middelalder, fuldstændig som vi kender debatten i vore dage ved opførelsen af en centralskole, en hal osv. Sagnet lyder: "De Mæhr' mestre huggede sig stene - laugde zylstene (funda-ment) til det nye skønne kirkehus med høien tårn, udi Tøge bye. Ak! hvor megen de zvende hugge og stauke stene for kval, da kaste høiers grumme trolde dennem udi Mæh'ren bye om mørken kval. Thi trolde ynde ei nyee bimrendes kirkeklokke..."

Trolde eller ej, Mern Kirke knejser i dag stolt på sin kirkebakke i Søndre Mern. (Man kan hævde, at den ligger lidt "skævt" for sit sogn...

Hvor mange håndværkere og andre talte Mern Sogn?

Den første erhvervsræssige optælling i sognet er leveret af pastor Peder Rørdam, Mern, ved folketællingen af 1845: Ialt 1157 personer.

Heraf var kun præsten og to skoleholdere ikke fæstere under godserne Høvdingaard og Lillindal.

Der taltes 126 familier som kun jordbrugende